

Nr 644

Av herr **Sterne m. fl.**, om ändring av bestämmelserna för valnämnd, m. m.

Den av 1969 års riksdag beslutade reformen om enhetlig kommunbeteckning får såsom framhålles i propositionen i ämnet vissa konsekvenser för tillämpningen av lagen om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning. Enligt hittillsvarande praxis har vid sammanläggning, vari ingått stad eller köping och en eller flera landskommuner, landskommunerna upplösts medan staden eller köpingen ansetts bestå och bli utvidgad med landskommunernas områden. Om hela landskommuner lagts samman, har alla upplösts och en ny kommun bildats. Denna särbehandling av städer och köpingar skall sedan en enhetlig kommunbeteckning införts icke längre ifrågakomma, utan Kungl. Maj:t skall fritt välja den sammanläggningsform, som är den lämpligaste i det särskilda fallet.

Reformen torde således medföra en ändrad praxis i fortsättningen genom att beslut om sammanläggningar i större utsträckning än hittills kommer att innebära nybildning av kommuner.

I 18 § indelningslagen ges bestämmelser om valnämnd i nybildad kommun. Enligt 18 § tredje stycket skall länsstyrelsen snarast möjligt under året innan indelningsändringen träder i kraft och senast före den 1 juli utse ledamöter och suppleanter i valnämnden för tiden till dess sådana blir valda av fullmäktige, d. v. s. de fullmäktige som skall väljas för den nya kommunen, och i paragrafens sjätte stycke stadgas, att valnämnden genast skall träda i utövning av sin befattning med befogenhet att vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av indelningsändringen. Av dessa föreskrifter och gällande bestämmelser i vallagstiftningen följer, att den särskilt förordnade valnämnden har att förbereda och själv eller genom deputerade förrätta de allmänna valen.

Vi kan icke finna, att det i regel föreligger något behov av att vid sammanläggning av kommuner tillskapa en ny valnämnd för den kommun som skall bildas. De befintliga valnämnderna i de olika kommunerna torde genom sin kännedom om de lokala förhållandena och sina erfarenheter från tidigare val vara bättre rustade att fullgöra valnämndsuppgifterna än ett särskilt förordnat nytt organ. Enligt vår mening bör man låta valnämnderna i de ursprungliga kommunerna vara verksamma och i samråd förbereda och genomföra valen och alltså tillämpa samma ordning som gäller vid indelningsändringar, vilka icke innebär nybildning av kommuner.

Detta bör vara huvudregeln. Endast i de fall, där ändringar sker i valkretsindelningen, som bryter de gamla kommungränserna, kan det vara erforderligt, att en särskild valnämnd utses. Vi föreslår därför, att berörda bestämmelser ändras efter här angivna riktlinjer.

Vi vill samtidigt även föreslå en del ändringar i vallagarna.

Enligt 33 § lagen om val till riksdagen (ValL) gäller för valbarhet till valnämnd, att vederbörande skall vara »boende» inom kommunen. Lydelsen av detta valbarhetsvillkor bör anpassas till den lydelse, som stadgandet i 7 § kommunallagen om valbarhet till kommunala uppdrag i allmänhet numera har, och ordet »boende» alltså ersättas av ordet »bosatt». Genomföres denna ändring synes det naturligt, att även 32 § 1 mom. ändras på motsvarande sätt.

Ordförande i valnämnd och suppleant för honom förordnas jämlikt 33 § ValL av länsstyrelsen. Av 34 § framgår, att suppleanten för ordföranden skall vara vice ordförande i valnämnden. Vi anser icke, att tillräckliga skäl föreligger att för valnämndernas vidkommande tillämpa en annan princip än den för kommunala nämnder gällande, nämligen att ett organs vice ordförande skall tillhöra de ordinarie ledamöterna. Enligt vår mening bör det ankomma på fullmäktige att bland de valda ledamöterna utse vice ordförande.

I 33 § ValL stadgas vidare, att valnämnden, då deputerade skall utses, skall förordna en av de deputerade att vara ordförande och en att vara ersättare för ordföranden. Därjämte föreskrives, att minst tre av de deputerade, däribland ordföranden eller hans ersättare, måste vara närvarande vid valförrättning. Den ersättare, som här åsyftas, har i realiteten ställning som vice ordförande. Det kan därför vara vilseledande att i lagtexten använda ordet »ersättare», vilket i kommunala sammanhang brukar anses liktydigt med »suppleant». Denna oklarhet kan undanröjas genom att man i lagtexten i stället skriver i andra stycket »att vara vice ordförande» och i tredje »eller vice ordföranden».

Utformningen av stadgandena i 35 och 36 §§ ValL kan ej anses ändamålsenlig. Före 1968 års ändringar reglerades i 35 § avsägelseätten för ledamot och suppleant i valnämnd i nära anslutning till de i kommunallagen stipulerade avsägelsevillkoren. Enligt den nya lydelsen är varje röstberättigad, som ej fyllt 60 år, skyldig att »fullgöra uppdrag» bl. a. som ledamot av valnämnd, »om han ej har giltigt hinder». Den principiella skyldigheten att »mottaga» uppdrag har sålunda ersatts av en skyldighet att »fullgöra» uppdraget, vilken kombinerats med en möjlighet till prövning av hinder. Att hinder att fullgöra uppdrag som valnämndsledamot kan uppstå får anses förutsatt i och med bestämmelserna att suppleanter skall finnas. Detta innebär emellertid icke att någon prövning av frågan, huruvida visst uppgivet hinder kan godtagas såsom giltigt eller ej, kan äga rum. Anmäles ett hinder att tjänstgöra vid valförrättning först på valdagen eller någon dag nära före denna, föreligger knappast någon möjlighet för valnämnden

att företaga en sådan prövning. I ett dylikt läge torde valnämnden vara hänvisad att till tjänstgöring inkalla ledamotens suppleant, och i varje fall kan då den särskilda besvärsmannarätt, varom bestämmelser meddelas i 36 §, icke fylla någon nyttig funktion. Den äldre lydelsen av sistnämnda lagrum innebar rätt att i speciell ordning få en avsägelsefråga prövad av besvärsmyndighet. Genom omformuleringen har besvärsmannarätten kommit att även omfatta beslut om vägran att godkänna tillfälligt hinder. De båda lagrummen äger tillämpning också på suppleant i valnämnd och deputerad för valnämnd.

Om uttrycket »fullgöra uppdrag» utbytes mot orden »åtaga sig uppdrag», synes bestämmelserna bättre motsvara vad lagstiftaren åsyftar. Vi föreslår en sådan ändring i avbidan på resultatet av den pågående översynen av vallagarna.

Den genom 1968 års ändringar i vallagstiftningen införda bestämmelsen i 43 § kommunala vallagen (KVL), att sammanräkningen av riksdagsvalet skall vara avslutad innan kommunalvalen räknas, har nu ersatts av en föreskrift, att sammanräkningen av kommunalvalen icke får medföra att sammanräkningen av riksdagsvalet försenas. Ändringen avser emellertid endast den slutliga sammanräkningen hos länsstyrelsen. Den preliminära räkningen skall nämligen enligt 34 § KVL anstå till dess valförrättningen angående riksdagsmannavalet avslutats. Enligt vår uppfattning bör det vara tillåtet att de olika valen räknas parallellt även i vallokalerna. En sådan ordning framstår såsom särskilt befogad, sedan fjolårets riksdag beslutat upphäva bestämmelsen i 69 § Vall om skyldighet för centrala valmyndigheten att göra om omedelbar preliminär fördelning av mandaten i riksdagen på grundval av de underrättelser som kommer in från valdistrikten.

Till sist vill vi framhålla, att det i kommunerna råder en viss osäkerhet i frågan om andra personer än valnämndens ledamöter och deputerade äger medverka vid sammanräkningen. Även om man torde få förutsätta att detta är tillåtet, skulle det vara av värde med ett klarläggande uttalande härom. Behovet att anlita inkallade medhjälpare blir givetvis särskilt påtagligt i år, då tre val skall sammanräknas i valdistrikten.

Med hänvisning till ovanstående hemställer vi,

- att riksdagen måtte besluta
- att vidtaga de ändringar i kommunala indelningslagen och vallagarna, som föreslagits i motionen, samt
- att uppdraga åt vederbörande utskott att utarbета erforderlig lagtext.

Stockholm den 28 januari 1970

Gösta Sterne (fp)

Sigvard Larsson (fp)
i Umeå

Gunnar Larsson (cp)
i Luttra